

når en vikarierende sjef kommer i konflikt med den egentlige sjefen. For media, politikere og andre meningsdannere kan det heller ikke være enkelt å danne seg det korrekte bildet når vikarierende helsedirektør gir en helt annen fremstilling av saksbehandlingen enn sin forgjenger. Det blir vanskelig å tro at fremstillingen har skjedd fullt ut på egen hånd uten kontakt med forfatterens tidligere medarbeidere.

At lovavdelingens betenkning ga fullt medhold til helsedirektørens håndtering av saken, ble ikke særlig fokusert i media, men slik er mediaverden blitt: Oppretting av feil har lav nyhetsverdi. Rettferdighet er en sjelden vare, og den fordeles ulikt. For personer i topposisjoner er det viktig, når urett skjer, å kunne evne å se fremover og legge historien bak seg.

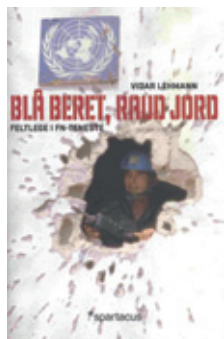
Terje Vigen
Helse Sør-Øst

Lege for FN

Lehmann V.

Blå beret, raud jord

Feltlege i FN-tjeneste. 159 s, ill. Oslo: Spartacus forlag, 2010. Pris NOK 299
ISBN 978-82-430-0540-2

Forfatteren Vidar Lehmann (f. 1938) er pensjonert overlege og professor i indremedisin ved Haukeland sykehus. Han har erfaring som FN-lege gjennom 40 år, og det er disse erfaringene han presenterer her. Hans første

oppdrag i FN-tjeneste var på Gaza-stripen i 1966, deretter var det tjeneste i den norske UNIFIL-styrken i Libanon fra 1978 til 1998 og som observatør etter Israels angrep på Libanon i 2007. Vi blir presentert for små historier om mennesker han har møtt, både sivile og militære. Fargebilder i en egen del illustrerer historiene. Innimellom kommenterer han sin tjeneste i UNIKOM i Kuwait, i UNSCOM i Irak på leting etter masseutryddelsesvapen i 1991 og i UNPROFOR i Bosnia i 1995.

Mer enn 120 000 norske soldater har deltatt i internasjonal tjeneste siden den annen verdenskrig, i de senere tiårene hovedsakelig i FNs fredsbevarende styrker og i NATO-operasjoner med FN-mandat. Erfaringene til Vidar Lehmann angår derfor mange norske familier.

Det som hever boken utover minnebokformatet er spesielt hans dokumentasjon av

torturen i Kham-fengselet, som var kontrollert av Israel via deres sørlibanesiske marionetter fra 1978 til 2000. Under sin tjeneste i UNIFIL undersøkte og intervjuet han en rekke fanger i dette fengselet og laget en rapport som ble oversendt Amnesty International og norske myndigheter. Rapporten er gjengitt som vedlegg i boken. Forfatteren har prøvd å følge med på hva som skjedde med torturistene som flyktet fra Sør-Libanon da Israel trakk seg ut i 2000. Flere fikk oppholdstillatelse i USA og Canada, og han antyder at deres erfaringer med tortur kan ha kommet til nytte i senere amerikanske operasjoner og for sikkerhetstjenestene i andre arabiske land.

Han dokumenterer også USAs og andre stormakters manglende respekt for kommandolinjene i de multinasjonale FN-styrkene på Balkan i 1995 og beskriver derved en klar svakhet ved FNs fredsbevarende arbeid. Stormaktene har to kanaler, en gjennom FN og en nasjonal kanal. Når noe står på spill, prioriterer de sine nasjonale interesser. I et etterord kommenterer forfatteren denne avmachten. Disse førstehåndserfaringene alene gjør boken, som er skrevet på lettfattelig nynorsk, verd å lese.

Erik Fosse
Intervensjonssenteret
Oslo universitetssykehus, Rikshospitalet

Vellykket om vegetarmat

Videm V.
Verdt å vite om vegetarmat
204 s, tab, ill. Oslo: Dyade forlag, 2010.
Pris NOK 200
ISBN 978-82-91-40519-3

Verdt å vite om vegetarmat er skrevet av Vibeke Videm, professor i laboratoriemedisin ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Det er blitt en vellykket bok, av størst interesse for vegetarianere, men også for andre som vil lære mer om kosthold og matvarer.

Forfatterens anliggende er å gi saklig, nøktern og oppdatert informasjon om vegetarkost. Videm presenterer vitenskapelig velfunderte opplysninger og råd, noe som er spesielt fortjenstfullt på et felt der vitenskapelig etterrettelighet dessverre ofte er mangelfull. Mat og helseeffekter av ulike kosthold er tema som engasjerer befolkningen. Det finnes mange aktører og teorier på markedet, og store penger er involvert. Mange alternative teorier om kosthold har liten eller ingen støtte i vitenskapen. Hun skisserer også slike teorier og finner grunn til å avvise dem etter en nøktern gjennomgang av de manglende positive bevisene.

I den første delen gir forfatteren bakgrunnsstoff om vegetarkost, og hun avviser

noen vanlige myter om den. I den andre delen dreier det seg om matens bestanddeler og næringsstoffer. I del tre beskriver Videm matvarene i et vegetarisk kosthold. I de avsluttende tre delene handler det om tilsetningsstoffer, giftstoffer og matvareoverfølsomhet, energibalanse, vekt og fysisk aktivitet og spesielle hensyn for vegetarianere i ulike livsfaser.

Forfatteren skildrer matvarene som inngår i vegetabiliske og laktovegetabiliske (vegetarkost samt melkemat) kosthold, og næringsinnholdet i disse. Spesielle hensyn, f.eks. vedrørende tilberedning og lagring, er tatt med, og her er det flere gullkorn som ikke er allment kjent. Teksten går ikke for mye i dybden, men ligger på et detaljnivå som passer den gjennomsnittlige leseren. Det skal også nevnes at designen er vellykket og innbydende.

Denne anmelderen er verken vegetarianer eller har dybdekunnskaper i ernæringsvitenskap, og med ett unntak fremstår boken uten feil av betydning: I innledningen om vegetarianismens historie hevdes det at den kristne kirken har forfulgt og drept vegetarianere. Dette fant ganske riktig sted, men det var den ledsagende fornekningen av den materielle verdens verdi, ikke vegetarianismen som sådan, som middelalderens kirke påtalte som kjetteri.

Alt i alt er *Verdt å vite om vegetarmat* meget vellykket folkeopplysning. Boken må være ideell for vegetarianere som trenger hjelp og inspirasjon til å sette sammen et sunt og velsmakende kosthold. Den kan også anbefales for leger som vil friske opp eller øke sin kunnskap om dette feltet.

Morten Magelssen
Klinikk for medisin
Lovisenberg diakonale sykehus

Juklerød-saken – en grundig innføring

Vatnaland T.
Juklerød-saken
290 s, ill. Vollen: Tell forlag, 2010. Pris NOK 378
ISBN 978-82-7522-381-2

Arnold Juklerød (1925–96) ble tvangsinnlagt på Gaustad sykehus i 1971. Bakgrunnen var konflikt med nær familie, muligens depressiv psykose og engasjement i nedleggelsen av en lokal skole. Juklerød fikk etter

hvert diagnosen kverulantparanoia og startet en kamp for å bli kvitt diagnosestempelet. Han okkuperte i flere tiår sykehuset og ble Norges første psykiatrikritiske mediekjendis. Juklerød-saken fikk mye pressedeckning og ble en symbolsak for anti-psykiatribevegelsen i Norge.

Juklerød-saken er delt i 18 kapitler som delvis følger Juklerøds liv kronologisk, men den inneholder også en rekke faglige refleksjoner rundt bruk av begreper og etikk i moderne psykiatri. Språket er lett leselig, og vanskelige begreper blir forklart på en forståelig måte. Forfatteren gir en god innføring i de faktiske forholdene rundt Juklerød-saken. Torbjørn Vatnaland, som er pensjonert psykiater, har forsøkt å fri seg fra sine bånd med kolleger i psykiatrien og fra sin egen sympati for mannen Arnold Juklerød. Han lykkes ganske bra i dette.

Den største svakheten er at definisjoner av begreper og diagnoser ikke er samlet i egne kapitler, f.eks. diskuteres begrepet *paranoia querulans* i kapitlet Bakgrunn og oppvekst og *vrangforestillinger* under overskriften Skolesaken. En strengere redaksjonell redigering hadde vært på sin plass.

Forfatteren formulerer også en del hypoteser om etiologiske aspekter ved ulike psykiske lidelser som er svakt faglig begrunnet; på side 228 lanserer han en teori om at Juklerøds religiøse paranoia i 1947 skulle skyldes en nærmest konkret mental «overoppheting». Han foreslår at summen av «frihetsfølelsen etter krigen», sommervarmen og «heten fra Dagmar» (hans kone) fikk ham til å koke over. Redaktøren burde ha luket bort slike usaklige spekulasjoner.

Forfatteren har en klar intensjon om å belyse alle forhold ved saken, også de som pressen og antipsykiaterne fortiet. Bakgrunnen for den første tvangsinleggelsen i 1971 blir beskrevet svært grundig. Det kommer frem at Juklerød mishandlet sin kone fysisk og psykisk, og det virker rimelig at tvangsinleggelsen var eneste løsning i en fastlåst situasjon. Alternativet ville ha vært fengsel, men Juklerød beskrives som klart deprimert og utslitt. Vatnaland får tydelig frem at Juklerøds mange støttespillere i sin antipsykiatriske iver systematisk har benektet dette faktum. To uker etter Juklerøds død skrev Niels Chr. Geelmuyden en kronikk der han totalt overså det faktum at Juklerøds kone i lengre perioder følte seg truet på livet av Arnold.

Alt i alt er boken en god oppsummering av saken. Forfatteren går nøytralt gjennom saksforholdene, og den bør leses av alle som er interessert i saken. Den noe dårlige redigeringen oppveies av innholdet. Jeg savner en diskusjon om problemene ved det å falsifisere en diagnose som kverulantparanoia. Hvordan kan man motbevise at man ikke er en sykkelig kverulant? De fleste ville vel argumentere mot diagnosen, men det vil jo bare bekrefte den. Holder man kjef,

aksepterer man den. Kanskje er det en diskusjon som kan fortsette i de tusen hjem?

Tor K. Larsen
Psykiatrisk divisjon
Stavanger universitetssjukehus

Helserett for dei særleg interesserte

Madsen HB.
Privatisering og patientrettigheder
497 s. København: DJØF Forlag, 2010.
Pris DKK 650
ISBN 978-87-574-2147-7

Dette er rett og slett ei dansk, juridisk doktorgradsavhandling utgjeven uendra i vanleg bokform. Det er difor liten grunn til å tru at lesarkrinsen blir særleg stor, korkje i Danmark eller i Noreg. Men den danske teksten er godt skriven og innhaldet godt strukturert. Om det skulle vere nokon som har lyst til å setje seg grundigare inn i kor helseretten i nabolandet står for tida, er såleis dette ei aktuell bok.

Forfattaren støttar seg i det vesentlege til danske rettskelder når ho gjennom ei rettsdogmatisk, ganske tradisjonell juridisk fortolkande tilnærming prøver å finne svar på spørsmåla sine. Undringane hennar krinsar om kor mykje av forvaltningsretten som følgjer med når den offentlege helsetenesta set bort gjennomføring av oppgåver til private tenesteytarar. Den danske helsepolitikken har mykje til felles med den norske. Det danske rettssystemet er heller ikkje ulikt vårt. Drøftingane er såleis relevante for norske forhold. Dette blir også understreka ved at forfattaren gong på gong viser til synspunkt og drøftingar gitt av norske rettsvitenskapfolk.

Ein gjennomgåande, ikkje uventa, grunn-tone er at ein kan setje bort oppgåver, men ikkje ansvar. Likevel er det interessant å sjå at fleire av dei juridiske omvegane som forfattaren må ta for å kome til målet, unngår vi her til lands ved at vi har reglar i pasientrettslova som gjeld direkte overfor private så vel som offentlege tenesteytarar.

Ein interessant diskusjon følgjer forfattaren diverre ikkje særleg langt. Ho problematiserer den normative sikringa av pasienten gjennom legeetikken. Eit sentralt argument for henne er at legeetikken ikkje blir kontrollert av eit eksternt prøvingsorgan med særleg legitimitet. For den offentlege helsetenesta gjeld kravet om god

forvaltningsskikk. Det kan overprøvast både av domstolane og ombodsmannen. Eit tilsvarande krav bør lovfestast også for private utøvarar, skriv ho. Her skulle eg gjerne sett at ho hadde kome med ei vurdering av kravet om forsvarleg verksemd i den norske helseretten.

Dersom dette hadde vore noko anna enn ei doktorgradsavhandling med ein svært så målretta tematikk, ville eg ha venta meg meir samanlikningar mellom korleis ein har ordna seg i Danmark i forhold til nabolanda i Norden og Europa.

Eg ville truleg ikkje ha kjøpt boka om eg hadde snubla over henne i ein dansk bokhandel. Men når eg no blei påført lesinga under ei kjensle av mild tvang så må eg faktisk seie at tidsbruken har vore rekningssvarende.

Geir Sverre Braut
Statens helsetilsyn

Helsevesenet som slagmark

Vallgård S, Krasnik A, red.
Sundhedsvæsen og sundhedspolitik
2. utg. 215 s, tab, ill. København: Munksgaard Danmark, 2010. Pris DKK 218
ISBN 978-87-628-0928-4

Dette er en lærebok hvor man hovedsakelig henvender seg til studenter i medisin og andre helsefag, men også til praktiserende helsepersonell og til administratører og politikere.

Boken består vesentlig av tekst, supplert med noen enkle tabeller og figurer, ingen av dem i farger. Den er velskrevet og ganske lettlest. Mye av stoffet vil være velkjent for praktiserende helsepersonell og for dem som har fulgt den offentlige debatten om helsevesenet de siste par tiårene. Imidlertid er det også for disse mange nyttige opplysninger og henvisninger, f.eks. til forhold i andre land og til internasjonale trender.

Det er seks kapitler. I det første redegjør man for hva helsevesenet omfatter, finansieringsformer og hvordan tilbudet på helsetjenester påvirker etterspørselen. I kapittel to greier man ut om politiske ideologier og deres forhold til helsepolitikken, og dessuten om hvordan helsepolitikken påvirkes av innspill og ideer fra næringslivet og forskningen. I kapittel tre forklarer man hvordan helsevesenets organisasjoner påvirkes og styres av interne og eksterne